

DICCIONARIO
GRIEGO-ESPAÑOL

- II d.C. **Arrianus** historicus (Arr.)
Giangrande, G., «El epigrama de Arriano a Artemis», *Emerita* 44, 1976, pp. 349-355
Epigr. = *Epigramma*.

Casey 1935.pdf

The Journal *of* *Theological Studies*

JANUARY, 1935

DOCUMENTS

AN EARLY HOMILY ON THE DEVIL ASCRIBED TO ATHANASIUS OF ALEXANDRIA

The following text on the deceits of the devil and the evils of idolatry is found in a single manuscript: Milan, Ambrosiana Gr. 235, D 51 sup., paper, fifteenth century. The scribe was a careless copyist and appears to have had an inaccurate knowledge of Greek in spite of his well-trained hand. He copied from an archetype which was either full of lacunae or so difficult to read that he omitted words and whole phrases and blundered occasionally into the most infelicitous emendations. The manuscript contains twenty-three treatises, most of which are attributed to Athanasius:—

1. *Contra gentes*, P. G. xxv 4 ff.
2. *De fallacia diaboli* (herewith published).
3. *De fide*. The text is the *De Incarnatione Verbi*, P. G. xxv 95 ff, and in the Short Recension represented by Athens, National Library, Cod. 428; Mt. Athos, Dochiariou, Cod. 78; Rome, Vat. Syr. 104. Cf. *Rev. d'histoire ecclésiastique* xxi pp. 525 ff; *Harvard Theological Review* xix pp. 259 ff, xxiii pp. 51 ff. The text of *Contra gentes* in this manuscript is also that of the Short Recension.
4. *Ad Afros episcopos*, P. G. xxvi 1029 ff.
5. *De fuga*, P. G. xxv 643 ff. The text is fragmentary.
6. *Ad Maximum*, P. G. xxvi 1085 ff, cf. (20).
7. *De semente*, P. G. xxviii 144 ff; cf. E. Schwartz 'Der sogenannte Sermo maior de fide des Athanasius', *Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften* 1924, 6 Abhandlung, p. 44.
8. *Ad Jovianum*, P. G. xxvi 813 ff, cf. (22).
9. *In Canticum Canticorum*, P. G. xxvii 1349 ff, cf. Schwartz op. cit. p. 44. A quotation from a treatise with a similar title is found in the Armenian catena, 'The Seal of Faith'; cf. J. Lebon *Rev. d'histoire ecclésiastique* xxv p. 9.
10. *In illud, Omnis iniquitas* &c., Mt. xii 32. This is printed as VOL. XXXVI.

a part of *Epistola iv ad Serapionem*, P. G. xxvi 648, *περὶ δὲ οὗ γράφων*, &c., and is found in this form in Greek, Syriac, and Armenian manuscripts.

11. *De patientia*, P. G. xxvi 1297 ff; cf. Schwartz op. cit. p. 45.

12. Ephraemi Syri *In margaritam* etc., Assemani's edition, II pp. 259 ff.

13. Athanasii *Adversus Theopaschitas*, Inc. εἰς θεὸς ἀθάνατος, ἄόρατος &c. Des. ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ μί(τηρ) ἡμῶν τε καὶ ὑμῶν ἐκκλησία.

14. *Eugenii diaconi Expositio fidei ad Athanasium*, Montfaucon, *Collectio nova* II, 1-4.

15. *Ad Epictetum*, P. G. xxvi 1049 ff.

16. *Ad Palladium*, P. G. xxvi 1168 ff.

17. *Tomus ad Antiochenos*, P. G. xxvi 796.

18. *Quod unus sit Christus*, P. G. xxviii 121.

19. *Ad Adelphium*, P. G. xxvi 1071.

20. *Ad Maximum*, P. G. xxvi 1085 ff, cf. (6).

21. *De Incarnatione et contra Arianos*, P. G. xxvi 984.

22. *Ad Jovianum*, P. G. xxvi 813 ff, cf. (8).

23. *De Incarnatione Dei Verbi*, P. G. xxviii 25 ff.

The repetitions as well as the mixed selection of subjects shew that the scribe had more than one archetype before him. Nos. 17-20 follow the order of Paris, Bibliothèque Nationale, Coislin 45 (12, 14, 15, 16); and 21, 22 are in reverse order to Basel Gr. 32 (73, 74). Nos. 12-14 do not appear in other collections of Athanasian writings¹ and the order of nos. 1-11 is without parallel.² The interpolation of *De fallacia diaboli* between *Contra gentes* and *De Incarnatione* is peculiar and was made by some one who must have overlooked the patent fact that *Contra gentes* and *De Incarnatione* are two parts of the same work.

The internal evidence is less complicated. The allusion to the 'holy place' in c. 2 shews that *De fallacia* is a sermon actually preached in

¹ Cf. *Z.N.T.W.* xxx (1931), pp. 49 ff.

² In his study of the fragments of the *Sermo maior de fide* Schwartz pointed out that nos. 1-11 are all, with the exception of 1 and 2, quoted in the catena in Laur. iv 23. No. 9 is found only in the Ambrosian codex, and the titles of 3 and 10 are peculiar to that manuscript and the catena. He therefore concluded that the quotations in the catena were made from a corpus identical with 1, 3-11 and, as he assigned the catena to the fifth century, he believed it possible to date the corpus in or before the same period. The fact that no quotations from *De fallacia diaboli* occur in the catena is scarcely a reason for excluding it from this hypothetical corpus, for the same is true of 1; but the whole question requires further investigation, especially with reference to the textual affinities of the manuscript. In *Contra gentes* and *De Incarnatione* it followed an archetype very closely allied to that of Athens, National Library 428, although the corpora of the two manuscripts are obviously independent.

a church. In spite of the occasional use of current rhetorical devices, the style is hortatory and popular rather than literary,¹ the vocabulary is limited and repetitious,² and the sentences are sometimes so loosely constructed as to suggest that they may have been taken down from delivery rather than written beforehand. There is a surprising paucity of biblical quotations and references³ and the condemnation of Paganism is based on the dishonour done to the supreme God by the brutal and licentious elements in Greek mythology. There is no systematic exposition of doctrine and the christology is strikingly simple.⁴ The main charge against the devil is that since the time of Adam and Eve he has been responsible for the spread of error and that Paganism is his creation.⁵ If the stories of the gods are true, they disprove divinity; if they are taken allegorically, their substance is unedifying and immoral.⁶ The mythological illustrations are commonplace and include well-known tales of Zeus and Apollo.⁷

Several points of detail deserve special notice: 5. 9 ὁρέγεται, cf. infra 5. 37; Plato *Phaedo* p. 65 c (discussing the soul), λογίζεται δέ γέ που τότε κάλλιστα, ὅταν αὐτὴν τούτων μηδὲν παραλυπῇ, μήτε ἀκοὴ μήτε ὄψις μήτε ἀλγηδὼν μηδέ τις ἡδονή, ἀλλ' ὅτι μάλιστα αὐτὴ καθ' αὐτὴν γίγνηται ἐῷσα χαίρειν τὸ σῶμα, καὶ καθ' ὅσον δύναται μὴ κοινωνοῦσα αὐτῷ μηδ' ἀπτομένη ὁρέγεται τοῦ ὄντος, also p. 75. Ep. II. 312 e ἡ οὖν ἀνθρωπίνη ψυχὴ περὶ αὐτὰ ὁρέγεται μαθεῖν ποῖ' ἅττα ἐστίν, βλέπονσα εἰς τὰ αὐτῆς συγγενῇ, ὧν οὐδὲν ἱκανῶς ἔχει. Plotinus *Ennead* I. 6. 7 ἀναβατέον οὖν πάλιν ἐπὶ τὸ ἀγαθόν, οὗ ὁρέγεται πᾶσα ψυχὴ. Clemens Alexandrinus *Strom.* vii. 38. 3.

5. 12 εἰμαρμένην, cf. Clemens Alexandrinus *Excerpta ex Theodoto* 69, ἡ εἰμαρμένη ἐστὶ σύνοδος πολλῶν καὶ ἐναντίων δυνάμεων, αὗται δέ εἰσιν

¹ On the influence of rhetoric on Christian homiletics, especially in the fourth century, cf. E. Norden *Die antike Kunstprosa*, Berlin 1909, ii pp. 512 ff, Catholic University of America *Patristic Studies*, vols. 2, 5, 13, 17, 22.

² αἰσχύρος: 5. 19, 5. 23, 5. 35, 7. 24, 7. 39, 8. 23, 9. 10; ἀλλοτριόω: 4. 3, 4. 9, 5. 2, 6. 28; δημιουργημα: 5. 1, 5. 4, 5. 5, 5. 7, 5. 14, 6. 17, 6. 29 (cf. 7. 22); λέξεις καλαί: 5. 15, 5. 28 (cf. 5. 31), 8. 12; ἀνέχω: 5. 18, 5. 24, 6. 2, 8. 2, 9. 16; περιεργάζω: 5. 33, 6. 10; ἀσκέω: 5. 38, 9. 17, 10. 16; ἀποστερέω: 5. 6, 5. 11, 6. 7, 6. 18, 6. 19; ἐμβάλλω: 4. 4, 5. 31, 6. 32; ἐκλυόμενος οὐ κατελάμβανεν: 8. 19, 20 (cf. 8. 29, 30). The devil is regularly called ὁ διάβολος: 4. 1, 6. 10, 6. 32, but appears once as ὁ πονηρός: 4. 5-6, and once as the principle of evil, κακία, 4. 8.

³ This is in marked contrast both with Athanasius's dogmatic writings and with the sermons attributed to him.

⁴ Cf. 10. 29-30 ff. The expression οὐχ ὁμοίός σου is to be taken simply and without technical theological implications.

⁵ Illustrative passages are conveniently collected in E. Mangenot's article 'Démon d'après les Pères', *Dictionnaire de Théologie catholique* iv 339 ff.

⁶ Cf. J. Geffcken *Zwei griechische Apologeten*, Berlin 1907, pp. xvi ff.

⁷ Cf. 5. 40, 7. 32, 7. 35, 8. 29.

άόρατοι καὶ άφανείς, έκτροπεύουσαι τήν τών άστρον φοράν καὶ δι' εκείνων πολιτευόμεναι.

5. 17 ό ούρανός γεννᾶ, cf. Hesiod *Theog.* 43-45,

. . . αἱ δ' ἄμβροτον ὅσσαν ἰεῖσαι
θεῶν γένος αἰδοῖον πρῶτον κλείουσιν αἰοδῇ
ἐξ ἀρχῆς, οὓς Γαῖα καὶ Οὐρανός εὐρύς ἔτικτεν,
οἳ τ' ἐκ τῶν ἐγένοντο θεοί, δωτῆρες ἐάων. Cf. 208.

5. 21 οὐχ ἵνα, &c. I have not been able to identify this quotation. It is found neither in the canonical letters nor in the extant apocrypha.

The people addressed in the homily were standing on the threshold of Christianity. Their devotion to the new religion was assumed but their Pagan associations were still fresh and potentially dangerous. On grounds of style and literary composition Athanasian authorship is improbable. The remarks at the beginning of c. 8 shew that sacrifices to the gods were still a common practice but, if τὰ λείψανα in 8.24 be the remains of Pagan temples, attacks on these shrines had already begun. The simplicity of the christology suggests an early date, but this should not be pressed, as the example of Serapion shews that all post-Nicene authors were not eager to force the latest catchwords of theological controversy on the faithful.¹ In spite of its relatively mediocre character the sermon is not without a certain charm, for it affords a lively picture of a preacher devoid of extraordinary talents fighting an outworn religion with the fresh enthusiasm of a new and vigorous faith.

R. P. CASEY.

Τοῦ αὐτοῦ Ἀθανασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας
'Εξήγησις περὶ τῆς ἀπάτης τοῦ διαβόλου καὶ τῆς
πλάνης τῶν εἰδώλων.

1. Ὅσα ό διάβολος παρεισήνεγκε τῷ γενεῖ τῶν ἀνθρώπων δεινὴν ἀπειλήν, κατὰ τοῦ ἡμετέρου γένους ἐξ ἀρχῆς συνεσκεύασατο καὶ τὴν πονηρίαν καθ' ἡμῶν ἐμηχανήσατο. θεοῦ γὰρ τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς ἡλλοτριώσεν, παραδείσου ἡμᾶς ἐξέβαλεν, θανάτῳ ἡμᾶς παραδέδωκεν, ἁμαρτίας ἐνέβαλεν, φθορὰν ἡμῖν
5 προυξένησεν, πόνους ἡμῖν ἐπενόησεν· τούτων τῶν κακῶν (ἡμᾶς) ἐνέπλησεν ό πονηρός, τούτων ἐρρύσατο ό ἀγαθός θεός, δεῖ δὲ ἐφίκεσθαι καὶ πονηρίαν, ἵνα γνόντες πρὸς τίνα ἔχομεν ἀσφαλισώμεθα. αὐτοῖς γὰρ καλῶς γέγονεν καθ' ἡμῶν . . . κακία τοῖς κεκοσμημένοις προυξένησεν ἀκοσμίαν, προθέμενος γὰρ ἡμᾶς θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ ἡλλοτριῶσαι, παγίδας συνεστήσατο ἡμῖν διὰ τε οὐρανοῦ
10 καὶ ἀέρος καὶ γῆς καὶ θαλάσσης, ἵνα ὅπου ἀνανεύσωμεν ἢ περιστραφῶμεν,

2 καί] δε

¹ Cf. R. P. Casey 'Serapion of Thmuis, Against the Manichees', *Harvard Theological Studies* xv, pp. 24-25.

περιληφθῶμεν οἷς συνεσκευάσατο. θεωρήσας γὰρ ὅτι καλὰ τὰ δημιουργήματα, πρώτοις τούτοις ἐπεχείρησεν ἡμᾶς τοῦ δημιουργοῦ ἀπαλλοτριῶσαι. λαμπρός, φησὶν, ὁ οὐρανός, κεκρήσομαι αὐτῷ, ἀποκρήσομαι αὐτῷ εἰς τὸ σκοτίσαι· καὶ ἥλιος φαίνει, ἔστω σκοτεινὸς τοῖς ἀνθρώποις· καὶ τὴν τάξιν τῶν δημιουργημάτων εἰς ἀταξίαν καθ' ἡμῶν καθώπλισεν, τὰ γὰρ κατ' οὐρανὸν τῶν δημιουργημάτων 5 κάλλη ὑποδεικνύων ἀπεστέρησεν ἡμᾶς τοῦ προσκυνεῖν τὸν ποιητὴν καὶ ἀφέντες τὸν δημιουργὸν ἔστημεν εἰς τὰ δημιουργήματα καὶ γέγονεν ἡμῖν ἡ τάξις εἰς ἀταξίαν καὶ ὁ κόσμος εἰς ἀκοσμίαν καὶ τὸ φῶς εἰς σκότος καὶ τὰ ποιήματα εἰς προσκυνήματα. ἐπειδὴ φύσει ὀρέγεται ἡ ψυχὴ καλοῦ, θεασάμενος εἰς τί καὶ ἀνένευκεν ἡ ψυχὴ, κάλλη ὑποκρίσει προτείνει, ἵνα τῶν καλλίστων 10 ἀποστερηθῇ· περιθεὶς δὲ (πίστιν) τῷ δρόμῳ τῶν ἀστρῶν καὶ τὴν τάξιν τὴν κατ' οὐρανὸν ψευδῶς εἰμαρμένην ἐκάλεσεν τὴν πρόνοιαν ἐκβαλὼν, ἵνα μὴ ἐξώμεθα θεῷ βουλούμενοι σώζεσθαι· καὶ ἃ χρὴ ἐπιζητῆσαι παρὰ θεοῦ, ταῦτα, φησί, πάντα παρὰ τῶν ἀστρῶν ζητεῖ, συκοφαντήσας τὰ δημιουργήματα, ἵνα μὴ ζητηθῇ ὁ δημιουργήσας· καὶ λέξεις καλὰς τοῖς ποιηταῖς ἐνδοὺς καὶ 15 σχήματα ἐπιτετηδευμένα περιθεὶς καὶ τῇ ἡδονῇ τῶν μύθων τὸ ψεῦδος κρύψας φησὶν, ὁ οὐρανὸς γεννᾷ.

2. Κάμου ἀνέχεσθαι μνημονεύοντος μύθων ἐν καιρῷ· οὐχ ἵνα μιν τὸν ἄγιον τόπον αἰσχροῦ μνημονεύσω, ἀλλ' ἵνα τὰ αἰσχροῦ ἐνταῦθα ἐλεγχθέντα ἐλευθερώσῃ τοὺς κατεχομένους τῇ ἀπάτῃ. οὐ γὰρ ὁ ἀπόστολος κατώκησεν 20 μνημονεῦσαι τὰ ἀπὸ τῶν πράξεων φαῦλα (καὶ) διηγήσασθαι, “οὐχ ἵνα,” φησὶν, “ταῦτα μάθωμεν, ἀλλ' ἵνα τούτων ἐλευθερώμεν.” τὸ γὰρ “ἄρρενες Rom. i 27 ἄρρεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι”, αἰσχροῦ πράξεις καὶ οὐ σεμνὸν τὸ ῥῆμα, ἀναγκαῖα δὲ ἡ θεραπεία. πᾶς γὰρ ὁ θεραπεύων ἑλκος ἀνέχεται δυσωδίας, μολύνει τὰς χεῖρας· ἐὰν γὰρ μείνωσι καθαραὶ αἱ χεῖρες, ἐπιμένει ἡ 25 νομῇ. ἐπεὶ τοίνυν τὸ ψεῦδος ἐλέγξει δεῖ, ἵνα φανῇ ὁ ἔλεγχος. . . . ἔοικεν γὰρ ὁ πονηρὸς τοῖς τὰ θανάσιμα φάρμακα διδοῦσιν γλυκέσιν ἐκπόμασιν, οὕτως καὶ αὐτὸς λέξεσι καλαῖς τὴν πονηρίαν κρύψας ἔλαθεν ἐπιβουλεύων διὰ τῆς ἔξωθεν ἐπισκιάσεως καὶ ὥς πάλιν οἱ τὰ φάρμακα διδόντες οὐ γυμνὰ διὰ τὴν πικρότητα παρέχουσιν, ἀλλὰ τῇ εἰθισμένῃ τροφῇ ἐγκρύπτουσιν τὴν 30 πονηρίαν, οὕτως λέξεις κομψὰς καὶ σχήματα ἐπιτετηδευμένα ἐμβαλὼν τῇ τῶν μύθων πλάνῃ καὶ τῇ τῆς ἀσελγείας ἡδονῇ καὶ προσθεὶς τῶν ἐορτῶν τὴν μέθην καὶ τὴν ἐστίαν, ἵνα βαρυνόμενοι μὴ περιεργασώμεθα τῶν μύθων τὸ ψεῦδος, ἀλλ' ἐορτάζωμεν καθ' ἑαυτῶν γυμνούμενοι διὰ τὸν οἶνον, πηλῷ φυρόμενοι διὰ 35 τὴν ἀσέβειαν, αἰσχροῦ φθεγγόμενοι καὶ πύσχοντες. καὶ πάντα ἐνδέδωκε τῇ 35 ἡδονῇ, ἵνα μὴ ζητηθῇ ὁ τῆς σωφροσύνης ἐκδικος, ἐπειδὴ γὰρ ἑώρα ὅτι συντείνει εἰς τὸ θεῖον ἡμῶν ἡ ψυχὴ, εἰσάγει μὴ ὄντας θεοὺς, ἵνα τοῦ ὄντος ἐκπέσωμεν καὶ τούτοις περιτίθῃ μοιχείας, ἵνα μὴ ἀσκήσωμεν σωφροσύνην.

3. Τίς γὰρ ἀκούων ὅτι θεὸς κατὰ τὸν μῦθον,—εἴπερ γὰρ εἰσι λεγόμενοι θεοί,—ἀλλὰ δὴ τίς ἀκούων ὅτι θεὸς τις ὢν καὶ πρῶτος θεῶν ταῦρος γέγονεν, 40

2 ἐπεχείρησεν
20 τῆς ἀπάτης, cf. 7. 30

9 καλόν
34 πηλοῦ φυρούμενοι

12 ψεῦδος

17 γεννᾶται, cf. 7. 32, 8. 8

38 μοιχείρας (sic)

ἵνα παρθένον συλήσῃ καὶ πάλιν χρυσός, ἵνα κόλπους ἐρημώσῃ καὶ πάλιν αἰτός, ἵνα νεανίαν εἰς παρὰ φύσιν ἡδονὴν ἀρπάσῃ, τίς οὐκ ἀνάσχηται μιμῆσθαι ὃν προσκυνεῖ. εἰ γὰρ ὁ προσκυνούμενος μεταβάλλει τὴν φύσιν, ἵνα φθείρῃ ψυχὴν ἣ ὁ ἄνω λεγόμενος κατέρχεται διὰ ἀσέλγειαν, τί πάθωσιν
 5 οἱ κάτω κυλιόμενοι, μιμούμενοι τὸν προσκυνούμενον. ἡδονῆς δὲ ἐπεισαχθείσης τῇ ψυχῇ ἐσκότῳται πρὸς διάγνωσιν τῶν πραγμάτων· ὥσπερ κονιορτοῦ ἐμπεσόντος ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἀπεστέρηται ἡ ὄψις τοῦ διακρίνειν, οὕτως πάθους ἐμπεσόντος τῇ ψυχῇ οὐδὲν διακρίνει ἡ παθοῦσα καὶ ὥσπερ ἡ τοῦ κυβερνήτου τέχνη ἐπελθόντος χειμῶνος ἀπόλλυται, οὕτως ἐπερχομένων παθῶν τῇ ψυχῇ
 10 ἥττηται ὁ λογισμός. ὅσα κακὰ ὁ διάβολος περιεργάσατο, ἵνα γνώσῃ, ὅσα ὁ θεὸς ἀγαθὰ διὰ Χριστοῦ ἐχαρίσατο· ὅταν γὰρ φανῇ ἡ προλαβοῦσα ἡμᾶς νόσος διὰ τὴν ἐπιβουλὴν, ἡ χρονία ἐκείνη καὶ πολυπαμποίκιλος φανήσεται τοῦ ἱατροῦ ἢ δύνಾಮις.

4. Πάντα ἐκίνησε καθ' ἡμῶν ὁ διάβολος· τὰ μὲν ἔκοντα, τὰ δὲ ἄκοντα.
 15 οὐρανὸν καθ' ἡμῶν οὐκ ἔκοντα, οὐ γὰρ θέλει (ὁ) οὐρανὸς προσκυνεῖσθαι ἀλλὰ μηνύειν τὸν προσκυνούμενον. ὁ δὲ μὴ βούλεται οὐρανὸς προσχαρισάμενος τῷ μὴ θέλοντι καὶ συκοφαντήσας τὸ δημιουργήμα πρὸς τὸ προσκυνεῖσθαι ἀπεστέρησεν· ὅσον ἐπ' αὐτὸν τὸ(ν) προσκυνούμενον τοῦ προσκυνεῖσθαι ἀπεστέρησεν ὅσον ἐπ' αὐτόν. . . . οὐ γὰρ θεὸς ταῦτα ἀπαιτεῖ, ἡμᾶς δὲ
 20 ὠφελεῖ,—ἐνέπλησεν ἡμῶν τὰς καρδίας μύθων, ἵνα μὴ δεξώμεθα τὴν ἀλήθειαν. πολλοί, φησί, θεοὶ καὶ μὴ ζητεῖσθω ὁ εἷς· καὶ γλυκεῖα ἢ ἡδονή, παροράσθω ἢ σωφροσύνη· καὶ οἱ θεοί, φησὶν, ἀσεβοῦσιν, μὴ ζῆτει τὸ σεμνόν· καὶ οἷς δέδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς καλοῖς, τούτοις ἐχρήσατο καθ' ἡμῶν οὐ κατὰ τὸν θεόν. καλός, φησὶν, ὁ χρυσός, χωνεύεσθω εἰς ψεῦδος καὶ ὁ ἄργυρος γινέσθω ἄγαλμα
 25 εἰς ἀπάτην καὶ οἱ λαμπροὶ λίθοι εἰς ἄλλην ἐπίνοιαν καὶ τὰ σύνδενδρα ἀφοριζέσθω δαίμοσι καὶ πηγαὶ ἀνατιθέσθωσαν ἀλλ[ή]λοις καὶ οἱ ποταμοὶ ἐτέροις καὶ ἡ θάλασσα ἄλλοις.

5. Ὁκνῶ λέγειν, συνείσασιν δὲ οἱ εἰδότες· ἐσπούδασεν ἀλλοτριῶσαι τὰ δημιουργήματα, ἐπενόησε ταῦτα. ὑπηκούσαμεν ἡμεῖς, οὐ γὰρ ἀνάγκη (ὅτι)
 30 ἡμᾶς εἵλκυσε, ἀλλὰ πείσας ἔλαβεν, ὥσπερ οἱ εὐγενεῖς τῶν παίδων ὑποφθείρονται, διὰ γλυκέων τινῶν ἀπὸ τῶν γονέων ἀποσυλῶνται. οὕτως καὶ ὁ διάβολος εἰς παράδεισον εἰσελθὼν ἔδειξεν ὅτι καλὸν τὸ δένδρον καὶ ἐνέβαλεν ἰόν, τοῖς γὰρ καλοῖς ἀναφύεται φθόνος. εἰ δὲ ἄνθρωπον ἐν παραδείσῳ διαίτημα ἀγγέλων ἔχοντα, φιλούμενον ὑπὸ τοῦ πλάσαντος, τετιμημένον ὑπὸ
 35 τοῦ δημιουργήσαντος . . . πάντα εἶχεν δεδομένα τῷ ἀνθρώπῳ εἰς λειτουργίαν, πάντα εἰς ὑπηρεσίαν, οὐκ ἤνεγκεν τοῦ ἀνθρώπου τὴν εὐπραγίαν καὶ προσήλθεν ὡς φίλος, ἔδρασε δὲ τὰ τῶν ἐχθρῶν, διέβαλε τὸν πλασθέντα πρὸς τὸν πλάσαντα, ἔπειθε παρακούειν. ἵνα αὐτὸς πιστευθῇ, ἔδει τὸν θεὸν ὀργισθῆναι εἰς αὐτοὺς δημιουργήσαντα καὶ ὁ εὐεργέτης οὐκ ἐπιστεύθη, ὁ δὲ σύνδουλος
 40 προεπιστεύθη· καίτοι προησφαλίσατο ὁ θεὸς καὶ ἠπείλησε θάνατον, ἐὰν παρακούσῃ, οὐχ ἵνα ἀποθανῇ, ἀλλ' ἵνα μὴ παρακούσας μὴ ἀποθανῇ. ὁ δὲ

ἐξαπατήσας καὶ πείσας καὶ λαβὼν αἰχμάλωτον τὸν ἄνθρωπον καὶ . . . ἐπειδὴ ἔλαβεν, ἐπέσφιγξεν αὐτῷ τὰ δεσμά, ἐπλήθυνεν αὐτῷ τὴν ἀπάτην, ἵνα μήποτε τῆς κακουργίας αἰσθανόμενος ζητήσῃ τὸν εὐεργέτην. διὰ τοῦτο διὰ τὰ τοιαῦτα ἐξήπλωσεν αὐτῷ ὁ διάβολος δίκτυα· ἔδειξεν οὐρανὸν καὶ φησίν, προσκυνεῖτε, καὶ ἥλιον θεοποιεῖ, ἵνα θεοῦ ἐκπέσωμεν καὶ σελήνην ἄλλως 5 τιμᾶσθαι παρὰ τὸ πρόπον κατεσκεύασεν. πολλοὺς ὠνόμασεν τοὺς μὴ ὄντας, ἵνα τοῦ ὄντος ἐκπέσωμεν· ἔστησε πρὸ ὀφθαλμῶν ἄρρένων γυμνὰς θηλείας ὡς θεούς, ἵνα οἱ ὀφθαλμοὶ γυμνὴν τὴν προσκυνουμένην ὀρῶντες ἐγείρωσι καθ' ἑαυτῶν τὴν καθεύδουσαν ἡδονήν. οὕτως γοῦν ἐπιθυμίαν ὀρᾷ δι' ὀράσεως προβεβλημένην· καὶ γὰρ τοῖς ἰχθύσιν οὐ καθαρὸς ὁ χαλκὸς προβάλλεται ἀλλὰ 10 διὰ τῆς τροφῆς κρυπτόμενος· καὶ νῦν ἀγάλματα χωνευθέντα πλάσμασι καὶ τέχναις περιεργα[ζε]σθέν(τα) φέρει γυμνά, κρύπτει ἐν αὐτοῖς τὰ ἔνδρα, παραδειγματίζει τὴν θηλείαν, παροξύνει τὴν ἡδονήν, σκανδαλίζει τοὺς ἄρρενας ἀφίστασθαι θεοῦ, ἀπωθεῖσθαι τὴν σωφροσύνην, ῥιζοῖ τὴν ἀσέλγειαν. τίς γὰρ γυνὴ τὴν νομιζομένην θεὰν γυμνὴν ὀρῶσα καλύπτεσθαι σπουδάζει ἢ τίς 15 ὡς τελοῦσα ἑορτὰς μοιχείας θεοῦ αὐτῆς συνειδήσιν ἀνδρὶ φυλάσσει;

6. Καὶ δέον κατακλᾶσαι τὰς παγίδας. προσεκύνησε μὲν τὰς ἐπιβουλὰς· πῦρ ἐπὶ πῦρ τὰ ὑφ' αὐτῶν πλασθέντα καὶ ὑφ' αὐτῶν τοῖς τοίχοις γραφέντα, ἵνα πᾶσα τέχνη καθ' ἡμῶν, καὶ ἡ γραφικὴ καὶ ἡ πλαστικὴ δι' ὧν πλάττει, καὶ ἡ λαξεύουσα δι' ὧν λαξεύει, καὶ ἡ γεωργοῦσα· τοὺς καρποὺς ἐδίδου εἰς 20 καῦσιν καὶ οἱ καλοὶ μόσχοι (εἰς) πρόσκομμα καὶ τὰ σκιώδη φυτὰ ἡμῖν εἰς πλάνην. καὶ πᾶσαν ἐπενόησε τὴν δημιουργίαν καθ' ἡμῶν, ἵνα διὰ πάντων (μὴ) φανῇ τοῦ σωτῆρος ἡ δύναμις. κάμοι λεγέτωσαν οἱ Ἕλληνες πότερον ψευδεῖς οἱ μῦθοι ἢ ἀληθεῖς; ἐχέτωσαν τὰ αἰσχρά, οἷον ἀγαθὸν κεχάρισται ἡμῖν· [οὐ] τὰ τῶν προγόνων διακόπτωμεν, τὴν κακὴν κληρονομίαν διασύρωμεν αὐτήν· 25 οἱ ἀπὸ δούλων ἐξευγενισθέντες οὐ κατοκνοῦσι πολλακίς τὴν δουλείαν τῶν πατέρων ἀνεκθέσθαι, ἵνα χάριν δῶσι τῷ ἐλευθερώσαντι. ὥσπερ καὶ οἱ ἀπὸ χειμῶνος διασωθέντες οὐκ ἀδήλως μνημονεύουσι τῶν περιστατικῶν δεινῶν καὶ ὥσπερ οἱ ἀπὸ νόσου ἐγερθέντες πρὸς τὸ εὐχαριστεῖν τῷ ἱατρῷ τὴν κάκωσιν ἐξηγοῦνται, εἴπωμεν ποίοις κατειχόμεθα, ἵνα γνῶμεν τὸ μέγεθος τῆς χάριτος. εἰ 30 ψευδεῖς οἱ μῦθοι, χάρις τῷ ἀπαλλάξαντι τὸ ψεῦδος· εἰ δὲ ἀληθεῖς οἱ μῦθοι, χάρις τῷ σώσαντι. εἴτε γὰρ ἐψεύσατο ὁ εἰπὼν ὅτι οὐρανὸς ἐγέννα, εἴτε ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀπέκοψεν αὐτόν, τί δίδωσιν αὐτῷ πάθος. εἰ γὰρ ὁ υἱὸς ἀπέτεμεν τὸν πατέρα, οὕτε ὁ πατὴρ θεὸς ὁ παθὼν οὕτε ὁ ἀποκόψας υἱός, δράσας ἂν οὐ ποιοῦσιν ἡμέτεροι υἱοί. αὐτοῦ, φησίν, κατέπιεν παῖδας, ἵνα μὴ ὁ ἐποίησεν πατρὶ πάθη ὑφ' ὧν 35 ἐγέννησε, καὶ κατέπιε θεὸς λεγόμενος οὓς ἐγέννα· καὶ μήτηρ φεισαμένη υἱοῦ ἔδωκεν λίθον, ὁ δὲ λάβρως σπεύδων τὸν παῖδα καταπιεῖν οὐκ ἦσθετο λίθου ἢ υἱοῦ.

7. Αἰσχρὰ ταῦτα καὶ αἰδοῦμαι λέγων, ὅτε δὲ ἦλθεν φῶς, ἅπερ γε νῦν αἰσχυρόμεθα ἐλθούσης ἡμέρας αἰδούμεθα. συγχαίρω ὑμῖν καὶ συνευχαριστῶ 40

4 δύνκτα (sic)

25 διασύρωμεν

27 δώσει (sic)

34 ἀποκαλύψας

37 λαύρως

ὅτι οὓς προσεκύνουν ὑμῶν οἱ πατέρες καὶ οἱ πρόγονοι διὰ στόματος λέγειν κατοκνεῖτε καὶ ἀκούειν δι' ὧτων οὐκ ἀνέχεσθε. ἐπεὶ τοίνυν τοσαύτη γέγονε μεταβολή, εἴπωμεν τί ἐμισήσαμεν καὶ εὐχαριστήσωμεν τῷ ἀγαπήσαντι πᾶσαν μεταβολήν. περιέθηκεν τῷ λεγομένῳ πατρὶ θεῶν καὶ ἀνδρῶν κατὰ τοῦτο, ἵνα
 5 πολλὰς παρθένας διαφθείρῃ. καὶ ἐκεῖνοι μὲν οἱ λεγόμενοι θεοὶ διέφθειραν παρθένους, ὁ δὲ καὶ πῶς παρθένους τηρεῖ ἕως γήρους· καὶ ὁ μὲν παρὰ φύσιν κατῆλθεν, ὁ δὲ ὑπὲρ φύσιν ἀνῆλθεν. ὅτι δὲ ταῦτα τὰ πράγματα ψευδῆ. . . εἰ γὰρ ἐγέννων θεοὶ τότε, τί παθόντες νῦν οὐ γεννῶσιν; ἄρα ἐγήρασαν καὶ οὗτοι ἢ τεθνήκασιν καὶ τίς ὁ σωφρονήσας; ἀλλ' ἄρα γεννῶσιν καὶ νῦν καὶ
 10 τοσοῦτοι οὐ φαίνονται; εἰ γὰρ ἀθάνατοι γεννῶσιν ἐνεπλήθησαν (ἀν) τὰ σύμπαντα, μὴ τοῦ θανάτου συγκόπτοντος τοὺς γεννωμένους· ἀλλ' οὔτε ἐγέννων οἱ μὴ ὄντες, οἱ δὲ ποιηταὶ καλὰς λέξεις συνθέντες κακὸν ψεῦδος ἐνέθηκαν. ἐξ οὗ γὰρ ἐπαύσαντο οἱ ποιηταί, οὐ φαίνονται γενέσεις θεῶν· καὶ εἰ μὲν ἦσαν τοιοῦτοι ἐξ ἀρχῆς τὰς παρθένους τὰς παρὰ ἀνθρώποις περιεργαζόμενοι, τί παθόντες ἐν τοσοῦτῳ αἰῶνι ἐξ οὗ οἱ ἄκροι τῶν ποιητῶν ἐλήρησαν;
 15 ἄρα οὐκ εἶδον παρθένον καλὴν ἐπὶ τῆς γῆς· ἄρα οὐκ ἐκινήθη ἡ ἐπιθυμία αὐτῶν; οὐκέτι εἰς ταῦρον μετέβαλεν, οὐκέτι χρυσὸς εἰς κόλπους, οὐκέτι ἡ παρθένος φεύγει, ὁ δὲ διώκων διώκει καὶ ἡ μὲν παρθένος κατὰ τὸν μῦθον τῇ σωφροσύνῃ ἐπεριδομένη ἔφυγεν, ὁ δὲ λεγόμενος θεὸς τῇ ἀσελγείᾳ ἐκλυόμενος οὐ κατελάμβανεν;
 20 ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν παρθένος ἔφυγεν, ἵνα μείνῃ παρθένος, ὁ δὲ θεὸς ἐδῶκεν, ἵνα συλήσῃ τὴν ἀνθρωπον—αἰσχύνομαι λέγειν, ἀνάγκη δὲ εἰπεῖν. ἔτι δὲ καὶ φωτὸς ἀνατείλαντός τινες ἀναισχυνοῦσιν καὶ ἀγανακτοῦσιν [ἐν] ἀγάλασιν αἰσχροῖς καὶ θέλουσι ναοὺς μὲν εἶναι ἐν οἷς ταῦτα ταμιεύονται. . . καὶ χρήσιμα τὰ λείψανα, ἵνα μάθωμεν τίνων ἀπηλλάγμεθα. ὁ
 25 δὲ διώκων θεὸς ἐκ τῶν ἔργων γνωσθήσεται. Ἰωσήφ νέος ὢν καὶ δουλεύων Cf. Gen. παρ' ἀξίαν ἐπαγγελλομένης τῆς δεσποίνης καὶ βιαζομένης καὶ ἐλκούσης xxxix 12 ἀφῆκεν τὸν χιτῶνα καὶ ἔφυγεν σεμνῶς· καὶ ὁ μὲν σεμνὸς ἀνθρώπος (μᾶλλον) μετὰ σωφροσύνης εἰς δεσμωτήριον καὶ μετὰ σεμνότητος ὡς δοῦλος ἢ μετὰ ἀκολασίας δεσπότης· ὁ δὲ λεγόμενος θεὸς τῶν ψευδωνύμων ἐδῶκε παρθένον
 30 καὶ οὐ κατελάμβανεν. ῥώννυσι γὰρ σωφροσύνη καὶ θηλείαν, ἐκλύει γὰρ καὶ ἄρρενας ἡδονή· ὡς δὲ ἤγγιζεν ἡ γῆ καὶ αὐτὴ θεὸς λεγομένη, οὕσα δὲ ὁ ἐστι, φεισάμενη τῆς παρθένου κατὰ τὸν μῦθον—οὐδὲν γὰρ τούτων ἀληθές—καὶ καταγνοῦσα τοῦ διώκοντος μετέβαλεν εἰς φυτόν, φησὶν, τὴν παρθένον, ὁ δὲ καὶ μεταβληθείσης τῆς παρθένου οὐ συμμετέβαλεν τὴν ἐπιθυμίαν ἀλλὰ
 35 κλάδον ἀποδρέπεται καὶ τὴν ἡττηθεῖσαν κεφαλὴν ἀπὸ τῆς νικησάσης στέφει. καὶ (μη)νύω γοῦν τοὺς στεφάνους τοὺς ἐν ἀγῶνι τοῖς νικῶσι· χορηγοῦντες τοῦ ἡττηθέντος σύμβολον φέρουσιν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν στέφανον Δάφνης, στεφάνωμα τοῦ νικηθέντος, οἱ νῦν νικᾶν δοκοῦντες. ἐπειδὴ δὲ ταῦτα ψευδῆ, χάρις τῇ ἀληθείᾳ ὅτι ἐρρύσθημεν. εἰ δὲ ταῦτα ἀληθῆ, ἐχέτωσαν τὴν αἰσχύνην οἱ
 40 σπεύδοντες. εἰ γὰρ οἱ ἀνθρώποι ταῦτα ἔπλασαν, αἱ δὲ θεραπευόμεναι δυνάμεις

2 ἀνέχεσθαι
 μειύονται (sic)

5 διαφθείρει
 25 ἐδῶκεν

16 ἶδον
 36 νύω χωρηγοῦντες

19 ἐπεριδομένη

23-24 κατα-

τούτοις οὐ χαίρουσιν, μὴ οἰκέτωσαν τοὺς ναοὺς αἱ συκοφαντούμεναι· εἰ γὰρ ψεύδεται τὸ ἄγαλμα τὴν ἱστορίαν, μὴδὲν παρεδρενέτω τῷ ψεύδει. εἰ τοίνυν οὐ παρεδρενεί, μάτην προσκυνεῖς· εἰ δὲ τούτων οὕτως γινομένων παρεδρενεί, τούτοις χαίρει, οἱ δὲ τούτοις χαίροντες δαίμονες μισεῖσθαι καὶ οὐ προσκυνεῖσθαι ἄξιοι.

5

8. Τί δ' ἂν εἴποις περὶ αἱμάτων ἐκχύσεως, τί δὲ περὶ καπνοῦ, τί δὲ περὶ τῆς δυσωδίας; οἱ προσκυνοῦντες ἀποφράττουσι τὰς ῥίνας καὶ οἱ προσκυνούμενοι δέχονται. καὶ ἐπὶ μὲν τῆς οἰκίας σου ῥανίδα αἵματος οὐ βούλει ἰδεῖν, ἐν δὲ τοῖς ναοῖς μυριάδας καὶ χιλιάδας· καὶ ἐν μὲν τῇ οἰκίᾳ σου αὐλὸν οὐ θέλεις ἠχῆσαι, ἐν δὲ ταῖς ἐορταῖς καταυλοῦσι· καὶ τὴν μὲν θυγατέρα σου αἰσχρὰ 10 φθέγγεσθαι οὐ βούλει, αἰσχρὰς δὲ ᾧδὰς ἐν τοῖς ναοῖς ᾄδουσι· καὶ τὴν γυναῖκά σου γυμνὴν οὐ θέλεις τινὰς θεάσασθαι, ἀλλ' οὐδὲ σεαυτόν, ὥς ἔξεστιν, τὴν δὲ θεὰν γυμνὴν προσκυνεῖς, κακὸν ὑπόδειγμα σωφροσύνης· καὶ δούλον προδιδόντα τὴν φύσιν κτήσασθαι οὐ προαιρήσει—δεῖ γάρ, ὥς προεῖρηται, σεμνοτέρᾳ χρήσασθαι τῇ γλώττῃ—τὸν δὲ ἀρπαγέντα νεανίαν εἰς παράχρησιν τοῦτον 15 προσκυνεῖς· καὶ δούλην μὲν πορνεύουσιν οὐκ ἀνέχῃ κτήσασθαι, τὴν δὲ ἀσκούσαν πορνείας ταύτην προσκυνεῖς. ἡ δὲ ἀπολογία κατηγορίας χείρων καὶ τὸ φάρμακον τοῦ ἔλκουσ πικρότερον, ὅτε γὰρ ταῦτα ἐγκαλοῦμεν, τί ἀπολογοῦνται; οἶδαμεν καὶ ἡμεῖς, φησὶν, ὅτι οὐ θεοὶ ποτε . . . μαθόντες ὅτε ἥλιος ἄνισχεν. οὐκ εἰσὶ θεοὶ καὶ τί προσκυνεῖς; οἰκέιοι, φησί, τοῦ θεοῦ· ἡ 20 ἀπολογία ὅτι οἰκέιοι τοῦ θεοῦ. μὴ λάβῃ δέ σε τὸ ψεῦδος· ὅς γὰρ ἄνδρα ἐδημιούργησεν, ἀνδράσι. . . . (οἱ γὰρ) τοῦ θεοῦ οἰκέιοι οὐχ ὑβρίζουσιν (οὐδὲ) τοῦ κτίσαντος τὴν δημιουργίαν παραφέρουσι, ὥς μήτε ἄνδρα ἐᾶσαι . . . καὶ εἰς γυναῖκα μὴ περιπεσεῖν. . . . (δείκνυται) δι' ὧν ἐργάζεται ἐχθρὰ καὶ οὐκ οἰκεῖα. θεὸς γάμους ἐχαρίσατο εἰς διαδοχὴν καὶ παραμυθίαν τῶν 25 θνητῶν, ἵνα νοσοῦντες θεραπεύωνται ἄνθρωποι καὶ γυναῖκες τύχῳ τῆς φιλανθρωπίας, ἡ δὲ τὴν πορνείαν ἀσκούσα δαίμων τὰς σεμνὰς παραφθείρασα ἀλλότρια καὶ οὐκ οἰκεῖα, ὥσπερ γὰρ βασιλέως σεμνοῦ οὐχ οἱ ἀκόλαστοι οἰκέιοι, ἀλλ' οἱ σεμνοί.

9. Ζητῶ αὐτοῦ τὴν ἐπαγγελίαν, ἐπισκέψομαι τὰς πράξεις· οὐ γὰρ τὸ 30 λέγειν καλὰ ζητεῖται, ἀλλὰ τὸ μετιέναι ἀλήθειαν. ὅταν ἀκούω ὅτι ναὸς . . . εὐθὺς ἐταπεινώθη μὲν ἡ διάνοια . . . εἰ ναὸν ἔχει θεὸς ἐπὶ γῆς καὶ χαμαί, καὶ οὐρανῶν ἐπέκεινα. ζητῶ γὰρ κατ' ἐπαγγελίαν τὰ πράγματα. εἰ θεός, τί ζητεῖς ἐπὶ γῆς, καίτοι καὶ ἐπὶ γῆς θεός, ἀλλ' οὐκ ἐν κοιτῶνι κεκλεισμένος, οὐκ εἰς ἄγαλμα συνδεδεμένος, οὐδὲ κακούργοις ὑποτιθεῖς, οὐδὲ μαγία κατα- 35 κλεισθείς· εἰ γὰρ οὐκ ἀφ' ἡμῶν κατεσκιώθη ἀλλ' ὑφ' ἡμῶν ἐγυμνώθη, ἴδωμεν τὰ κρυπτόμενα καὶ γνῶμεν τὰ ἐλεγχόμενα. ἐπεὶ τοίνυν ἐπαγγέλλονται θεὸν καὶ θεούς, δότωσαν τὴν ἐπαγγελίαν, μὴ δεῖξάτωσαν ἡμῖν ναοὺς ἀλλὰ οὐρανοὺς ἐπέκεινα, μὴ ἐκχέτωσαν αἷμα, μὴ καπνίζωσι τὰ ἀγάλματα, ὁ μάντις μὴ

1 οἰκέιτωσαν 4 χαριεῖ (sic) δαίμονας μιμεῖσθαι 14 προεῖρησαι 17 πόρνας
19 ἀπολογοῦντε (sic) ὅτι] ὅτε 22 οἰκέιου 27 παραφειρυσσα 31 ἀκούσω
32 ἐταπεινώθημεν 33 οὐρανοὺς 34 κοιτῶνι (sic) 39 καπνίσωσι

μαινέσθω· εἰ γὰρ θεὸς ἐνεργεῖ, μὴ πιπτέτω, ἀλλὰ καὶ πεσὼν ἀναστήτω· μὴ παραφρονεῖτω ὁ λέγων τὰ μέλλοντα, μὴ ἀγνοεῖτω τὰ παρόντα· εἰ γὰρ ἔκφρων γίγνεται καὶ ταῖς διανοαῖς ἐκπίπτει καὶ τὰ παρόντα οὐχ ὁρᾷ, σχολῇ ἐπιγινώσκει τὰ μέλλοντα.

- 5 10. Βούλομαι πάντα λέγειν, ἵνα πᾶσαν ὁμολογήσωμεν τὴν χάριν, ἀλλὰ χρονίαν καὶ πολλὴν οὐ μιᾶς ἡμέρας καθ' αἵρεσιν κατησχέθημεν τοῖς μύθοις· ἐβαρήθημεν τῷ ψεύδει, οὐκ ἐδυνάμεθα ἀνανῆψαι. ἦλθεν Ἰησοῦς ὁ δυνάμενος πάντα βαστάσαι. τί γὰρ θέλεις; ἐξετάσω τοὺς μύθους; αἰδοῦνται οἱ
- Cf. Lk. xiv γράψαντες, αἱ ἀλληγορίαι οὐκ ἐθεράπευσαν τοὺς μύθους (οὐδὲ) τῶν σοφῶν τὰ
- 27 δόγματα· οὐδέπω ἐπαύσαντο μαινόμενοι. ὅταν νικῶντες πείσωμεν, τότε εἰ ἄρα πεισθησόμεθα. . . . ἀλλ' εἰσώμεν τὰ κακά; ὅτι περὶ ἐλευθερώσας οὐρανοῖς† καὶ ἀφέντες τοὺς μύθους, δεξώμεθα τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀποστάντες μολυσμάτων, δεξώμεθα τὴν ἀγαθωσύνην καὶ ἀποστάντες τῶν μὴ ὄντων θεῶν, προσκυνήσωμεν τῷ ὄντι θεῷ, ἀπαρνησώμεθα τὸ σκότος, ἀγαπήσωμεν τὸ φῶς,
- 15 ἀπορρίψαντες τὴν μέθην ἀγαπήσωμεν νηστείαν, καταγνόντες ἀσελγείας ἀσκήσωμεν σωφροσύνην. πῶς εὐχαριστήσωμεν, πῶς πληρώσωμεν τὸν λόγον, πῶς δὲ σιωπήσω; οὐκ παύεται Ἰησοῦς εὐεργετῶν, ἔτι καὶ νῦν σώζει ἀλλὰ τῇ εὐεργεσίᾳ συναυξέει καὶ ἡ εὐεργεσία οὐ παύεται εὐεργετῶν, ἵνα μὴ παυσώμεθα εὐχαριστοῦντες. ἔτι καλεῖ, ἔτι σώζει, ἔτι φωτίζει, ἔτι νοθετεῖ—ὁ χθές
- 20 προσκυνῶν γυναῖκα γυμνὴν νῦν ὁμολογεῖ θεόν—καὶ διαμαρτυρῶν φωτίζει καὶ διὰ εἰρήνης παιδεύει καὶ διὰ διωγμῶν στηρίζει καὶ διὰ σταυροῦ νενίκηκεν καὶ διὰ θανάτου ἔσωσεν καὶ διὰ κατάρας ἐλευθέρωσε τὴν κατάραν καὶ πάντα
- Cf. Gal. iii πεποίηκε καὶ ἀνέλυσεν ἡμῖν τὴν ἄνωθεν ἐπιβουλήν. ἐπεὶ τοίνυν οὔτε τὴν
- 10 f κακίαν τοῦ ἐπιβουλεύσαντος δυνάμεθα καταξίαν διηγῆσασθαι οὔτε τὸ μέγεθος
- 25 τοῦ εὐεργετήσαντος οὐδὲ διὰ χάριν ἐφύγαμεν τὰ κακά, εὐχαριστήσαντες, οὐχ ὅσον ὀφείλομεν ἀλλ' ὅσον δυνάμεθα, [καὶ] συναγώμεθα, ἵνα ἀκουσθῶμεν καὶ προσέχωμεν, ἵνα πιστωθῶμεν. μὴ ἀθετήσης τὴν χάριν· οὐχὶ ἄνθρωπος κέκληται· οὐχ ὅμοιός σου ἐδίδαξεν οὕτω ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ ἄνωθεν θεός, ὁ πρὸ αἰώνων υἱός, ὁ πρὸ χρόνου μονογενής, ὁ ἐν δόξῃ παρὰ πατρί, ὁ πάντων
- 30 δεσπότης, ὁ τῶν ὅλων κρίτης ἐκρίθη διὰ σε, ἵνα σὺ ὑψωθῇς. εἰ οὖν πάντα σοι ἐχορήγησεν, διὰ πάντων εὐχαρίσται τῷ θεῷ τῷ παναγίῳ τῷ ποιήσαντι† ἐξ ἀρχῆς καὶ τιμήσαντι καὶ τῷ μετὰ ταῦτα πεποιηκότι†, δι' οὗ ἐποίησεν καὶ ἀνενέωσεν καὶ σώζει, δόξα, κράτος, τιμὴ σὺν ἀγίῳ πνεύματι καὶ νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς σύμπαντας αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

2 παραφρονεῖτο 6 καθαίρεσις 8 ἐξαιτάσω 18 συναυξείτω 31 ἐχωρήγησεν εὐχαρίστη